

4. Global Progress // Global Initiative to End All Corporal Punishment to Children : сайт. URL: <https://endcorporalpunishment.org/global-progress/> (дата звернення: 11.02.2019).
5. Bright Futures : Guidelines for Health Supervision of Infants, Children, and Adolescents / eds: Hagan J. F., Shaw J. S., Duncan P. M. 3rd ed. Elk Grove Village, IL : American Academy of Pediatrics, 2008. 650 p.
6. Jenny C. Child Abuse and Neglect: Diagnosis, Treatment and Evidence – Expert Consult. Elsevier Health Sciences, 2010. 688 p.
7. Cross-cultural comparisons of child-reported emotional and physical abuse: Rates, risk factors and psychosocial symptoms / Sebre S., Sprugevica I., Novotni A. et al. *Child Abuse & Neglect*. 2004. Vol. 28, Iss. 1. P. 113–127. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.06.004>.

Отримано 18.02.2019

УДК 316.62(082)

Олена Павлівна МАКАРОВА,

*старший викладач кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук;*

 <https://orcid.org/0000-0002-5480-5942>;

Лариса Олександрівна РАДІОНОВА,

*заступник начальника відділу ювенальної превенції
управління превентивної діяльності ГУНП в Харківській області*

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розглянуто поняття «булінг», описані його ознаки та види. Розглянуто визначення понять «жертва булінгу» та «кривдник». Висвітлено види відповідальності за скоєння булінгу згідно чинного законодавства.

Булінг є новим поняття у суспільному житті, але само явище давно нам відоме. Булінг (від англ. bully – хуліган, задирака, насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування [3]. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 № 2657-VIII визначається: булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [2].

Вчені визначають шкільний булінг як тривалий процес свідомого жорстокого ставлення з боку однієї дитини або групи дітей до іншої дитини або групи інших дітей.

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус (Dan Olweus) визначає три важливих його компоненти: 1) боулінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії; 2) булінг охоплює патерн поведінки (патерн (від англ. patron) прийняті в певній культурі зразки та стереотипи поведінки), що постійно повторюється; 3) булінг характеризується нерівністю влади або сили [1].

Поняття булінг поділяють на фізичний (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, «сканування» тіла, нанесення тілесних ушкоджень тощо), економічний (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо), психологічний (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж тощо), сексуальний (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти тощо) булінг та кібербулінг (приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу інтернет, цькування через соціальні мережі)»).

Найчастіше булінг відбувається в місцях, де контроль з боку дорослих менший або відсутній взагалі. Це можуть бути: їдальні, сходи, коридори, вбиральні, роздягальні, спортивні майданчики. Прояви цього явища більш поширені в середній школі, рідше у старшій, але в старшій школі булінг набуває більш прихованого характеру. Кривдниками можуть бути як хлопці так і дівчата. Кривдники-хлопці частіше застосовують фізичне насильство, дівчата – дражняться, поширюють чутки, ігнорують та бойкотують жертву. Сьогодні набирає обертів кібербулінг, діти реєструються в соціальних мережах, створюють сайти, де можуть вільно спілкуватися, ображаючи інших, поширювати плітки, особисті фотографії, зроблені в роздягальнях чи вбиральнях.

Жертвою булінгу найчастіше стають діти з незвичайною зовнішністю замкнуті і сором'язливі, з низькою самооцінкою, неуспішні у спілкуванні; діти, у яких немає друзів серед однолітків, фізично слабші за однолітків хлопчики; у молодших класах – неуспішні у навчанні, неохайно одягнені діти. Також, жертвою, може стати дитина, погляди якої відрізняються від загальноприйнятих у даному колективі, нові учні у класі. Дуже часто діти не розповідають про випадки цькування ні батькам ані вчителям

Ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

– дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Відповідальність, яка визначена чинним законодавством України:

– булінг (цькування) – тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ) або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин;

– булінг (цькування), вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від 100 до 200 (НМДГ) або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин;

– булінг (цькування), вчинений малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від 50 до 100 НМДГ або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин.

– булінг (цькування), вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, вчинений малолітньою або неповнолітньою особою віком від 14 до 16 років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від 100 до 200 НМДГ або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин;

– неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 НМДГ або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Слід пам'ятати, що важливим для дитини, яка потерпає від цькування, є любов та підтримка у родині, наявність активного соціального життя поза учбовим закладом.

Список бібліографічних посилань

1. Буллинг: детская жестокость // Центральная городская библиотека. Нижний Тагил : сайт. URL: http://www.tagilib.ru/readers/ot_20_and_starshe/meropr/bulling.php (дата звернення: 20.02.2019).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 20.02.2019).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 20.02.2019).

4. Лушпай Л. І. Шкільний булінг як різновид суспільної агресії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія філологічна.*

УДК 37.091.8:364.632

Любов Сергіївна ПРОЦИК,

*науковий співробітник лабораторії психологічного забезпечення
Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат психологічних наук, доцент;*

Олександра Юріївна СИДОРЕНКО,

*провідний науковий співробітник лабораторії психологічного забезпечення
Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат психологічних наук*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проаналізовано види насильства (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне) в учнівському середовищі як прояв агресивно-асоціальної поведінки. Розглянуто фактори, що сприяють формуванню насильницької поведінки. Визначено стратегії психолого-педагогічної профілактики насильства в учнівському колективі.

З кожним роком в учнівському середовищі збільшується кількість дітей, для яких характерною є насильницька поведінка, котра відноситься до деструктивних форм взаємодії. Насилля тісно пов'язане з такою особистісною характеристикою, як агресія, прояви якої можуть призвести до руйнування не тільки здоров'я, а й стосунків в колективі, порушення суспільного порядку і навіть до переривання життя. Продуктивне вирішення проблеми усунення явищ насильства в учнівському середовищі ґрунтується на аналізі його видів та розкритті причин виникнення відхилень в поведінці. Розповсюдженою є класифікація видів насильства, що заснована на характері насильницьких дій, котра включає: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство.

Фізичне насильство – умисне нанесення однією дитиною іншій побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до порушення фізичного здоров'я.

Сексуальне насильство – протиправне посягання на статеву недоторканість дитини, а також дії сексуального характеру по відношенню до неї.

Психологічне (емоційне) насильство – це постійні або періодичні словесні образи, погрози від батьків, опікунів, учителів, вихователів, інших дітей, приниження людської гідності, безпідставні звинувачення, демонстрація ворожості, нелюбові.